

NUORTEN MONIONGELMAISUUS

- Kasvuolosuhteiden merkitys moniongelmaisuuuden syntyyn

Katariina Pihlakari

Kandidaatin tutkielma

Sosiaalityö

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

Tiivistelmä

”*NUORTEN MONIONGELMAISUUS*”-Kasvuolosuhteiden merkitys moniongelmaisuu-
den syntyyn

Katariina Pihlakari

Kandidaatin tutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto

Kevät 2021

34 sivua

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää, miten moniongelmaisuus näyttäytyy nuorilla ja millainen vaikutus kasvuolosuhteilla on moniongelmaisuu-
den syntymiseen. Moniongelmaisuu-
den ilmiön tutkiminen auttaa yhteiskunnallisessa tasolla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseksi, että se palvelisi paremmin moniongelmaisia nuoria. Lisäksi kasvuolosuhteiden vaikutuksia tarkastelemalla voidaan löytää olennaisia suuntia ehkäisevä työn kohdistamiselle sekä tuen oikea-aikaisuudelle.

Kirjallisuuteen perustuvan tutkielman tutkimusaineisto koostuu viidestä päälähteestä, joissa käsitellään nuorten syrjäytymistä, eri sosiaalisia ongelmia ja niiden välisiä yhteyksiä, kasvuolosuhteiden vaikutusta sekä lapsuusajan haitallisia kokemuksia. Lisäksi kirjallisuuskatsaus hyödyntää muita sivulähteitä. Tutkielman taustana käsitellään neljää sosiaalisesti ongelmaksi luokiteltavaa ongelmaa. Tutkin ongelmien kasautumista niiden esiintyvyyden kautta.

Tarkastelemieni tutkimusten ja kirjallisuuden mukaan eri sosiaalisilla ongelmilla voidaan havaita yhteyttä toisiinsa ja nuoret usein kärsivät useasta ongelmasta. Tällöin voidaan puhua moniongelmaisuu-
desta, sillä sen määritelmänä pidetään tilannetta, jossa kärsitään useammasta kuin yhdestä sosiaalisesti ongelmaksi luokiteltavasta ongelmasta.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella ei voida tehdä yleistystä nuorten moniongelmaisuu-
den ilmaantuvuusluvusta. Kirjallisuuskatsaus osoitti myös, että kasvuolosuhteilla on merkitystä moniongelmaisuu-
den syntymisessä ja kasvuolosuhteiden tarkastelu moniongelmaisuu-
den ilmiön syntymisessä on olennaista. Sellaisissa lapsen kasvuolosuhteissa, joissa toisella tai molemmilla vanhemmilla on ongelmia, vaikutukset näkyvät vielä pitkälle nuoruuteen. Nämä vanhempien vaikeudet aiheuttavat usein puutteita lapsen tarvitsemassa tuessa, perushoivassa sekä kasvatuksessa. Vanhempien ongelmia ei voida kuitenkaan pitää suoranaisena syy-
seuraussuhteena ongelmien kasautumiseen nuoruudessa.

Avainsanat: moniongelmaisuus, päihteidenkäyttö, mielenterveysongelma, nuorisorikollisuus, taloudelliset ongelmat, kasvuolosuhteet

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Tutkielman toteutus	5
2.1 Kirjallisuuskatsauksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	5
2.2 Aineisto ja analysointi.....	5
3 Nuoruus elämänvaiheena	7
3.1 Nuoruus lääketieteellisestä näkökulmasta	8
4 Sosiaaliset ongelmat nuorilla	9
4.1 Sosiaalisen ongelman määritelmä.....	10
4.2 Päihteidenkäyttö ja suhtautuminen	10
4.3 Mielenterveysongelmat.....	12
4.4 Nuorisorikollisuus.....	15
4.5 Taloudelliset ongelmat.....	18
5 Kasvuolosuhteiden merkitys nuorten moniongelmaisuuuteen.....	20
6 Yhteenveto	22
7 Pohdinta	26
Lähteet	30

1 Johdanto

Nuorten käyttäytymisessä näkyvät monet ongelmat ja ne herättävät huolta auttamistahojen näkökulmasta. Kiinnostukseni lähteä tutkimaan nuorten ongelmien kasautumista nousee nykyisestä työstäni lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöntekijänä. Työssäni kohtaan pääasiallisesti 18–25- vuotiaita nuoria. Tässä ikäluokassa ongelmien kasautuminen näkyy vahvasti jokapäiväisessä työskentelyssä. Nuoren selviytymiseen vaikuttavat lapsuuden kasvuolosuhteet. Nuorilla on värikkäitä ja moninaisia kokemuksia lapsuudesta, jotka osaltaan vaikuttavat siihen millaista nuoren elämä on tällä hetkellä. Nuori selviytyy niillä eväillä, jotka on lapsuudessaan saanut.

Kirjallisuuskatsauksessani lähdän liikkeelle avaamalla nuoruutta elämänvaiheena. Haluan nostaa esiin myös lääketieteellistä näkökulmaa nuoruuteen. Nuorille tavanomaista on impulsiivinen ja ajoittain auktoriteetteja vastustava käyttäytyminen. Lääketieteellinen näkökulma luo kuvaa siitä, mikä on nuorelle fysiologisten perusteiden mukaan tavanomaista käyttäytymistä, vaikka se usein ulkopuolisen silmin voi tuntua hyvinkin epätavalliselta ja huolestuttavalta. Kirjallisuuskatsauksessani etenen seuraavaksi käsittelemään tarkemmin neljää sosiaalista ongelmaa, jotka ovat tavanomaisimpia nuorten kohdalla. Tämä osuus käsittelee nuorten päihteidenkäyttöä, mielenterveysongelmia, rikollisuutta sekä taloudellisia ongelmia. Nämä neljä teemaa nousevat vahvasti omasta työstäni ja siksi haluan nostaa ne myös tässä työssä käsittelemään. Lapsuusaikaiset kokemukset vaikuttavat vahvasti nuorten hyvinvointiin aikuisuuden kynnyksellä. Tämän vuoksi haluan kirjallisuuskatsauksessa perehtyä kasvuolosuhteiden merkitykseen nuorten hyvinvoinnissa.

Kirjallisuuskatsauksen lopussa kokoan yhteen lähteistä löytämää tietoa sekä pohdintaosuudessa käsittelem kirjallisuuskatsauksesta nousevia itseäni puhututtavia asioita. Käsittelem muun muassa uutisten luomaa kuvaa nuorten pahoinvoinnista sekä moniongelmaisuuksien luomaa haastetta palvelujärjestelmän sekä eri auttamistahojen näkökulmasta. Pohdin keinoja moniongelmaisuuksien ehkäisemiseen etenkin varhaisen puuttumisen ja vanhemmuuden tukemisen osalta sekä etsin vastausta miten nykyinen palvelujärjestelmä pystyisi vastaamaan nuorten moniongelmaisuuksiin.

2 Tutkielman toteutus

Tässä kappaleessa käsittelen tutkielman tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä sekä kuvaan tarkemmin tutkielman toteutusta. Kappaleessa kuvaan kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä, pohdin sen määritelmää sekä kirjallisuuskatsauksen yleisiä tavoitteita ja tarkoitusta. Lisäksi kuvaan kappaleessa lyhyesti kirjallisuuskatsauksessa käyttämiäni pää- ja sivulähteitä.

2.1 Kirjallisuuskatsauksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Kirjallisuuskatsaus tarkoittaa laadullista yhteenvetoa tai yleiskatsausta valitusta aiheesta. Kirjallisuuskatsauksessani moniongelmaisuus on kirjallisuuskatsauksen keskeinen käsite, jota pyrin tutkielmani avulla määrittelemään. Lisäksi tarkastelun kohteena ovat nuoren kasvuolosuhteet lapsuudessa. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on selvittää, onko kasvuolosuhteilla yhteyttä nuoren ongelmiin. Tavoitteena on myös kuvata nuorten nykytilannetta päihteidenkäytön, mielenterveysongelmien, rikollisuuden sekä taloudellisten ongelmien osalta. Eri ongelmien yhteyksiä kuvaamalla ja niiden yhtäaikaisen esiintyvyyden kautta pyrin luomaan käsitystä moniongelmaisuuden ilmiöstä. Tavoitteiden toteutumiseksi tarkoituksena on kerätä ja tulkita primääritutkimuksia eli alkuperäisiä tutkimuksia epämuodollisia tai subjektiivisia menetelmiä käyttäen. Tutkielma on kirjallisuuteen pohjautuva ja tavoitteenani on muodostaa yleiskuva tutkittavasta aiheesta. Kirjallisuuskatsaukseen kuuluu tutkimuskysymyksen/ongelman laatiminen. (Kysh 2013.) Tutkimustehtävänäni on selvittää

Miten moniongelmaisuus näyttäytyy nuorilla?

Miten kasvuolosuhteet vaikuttavat moniongelmaisuuden syntymiseen?

2.2 Aineisto ja analysointi

Aloitin kirjallisuuskatsauksen aineiston keräämisen tammikuussa 2021. Aineiston kerääminen työvaiheena oli aikaa vievää ja erilaisten hakusanojen käyttäminen aineiston löytämiseksi oli välttämätöntä. Käytin lähdeaineiston etsimiseen hakusanoja sosiaaliset ongelmat, moniongelmaisuus, yhteiskuntatiede AND nuoret, nuorten mielenterveysongelmat,

nuorten päihteidenkäyttö, nuorten taloudelliset ongelmat ja nuorisorikollisuus. Lisäksi laajensin hakuani käyttämällä englanninkielisiä hakusanoja multi-problem youth ja multi-problem young adult. Aineiston keräämisvaiheessa haasteeksi muodostui yhteiskuntatieteellisen aineiston löytäminen. Lääketieteellistä aineistoa löytyy paljon, kun käsitellään mielenterveys- ja päihdeongelmia. Kirjallisuuskatsaukseni kuitenkin pysyy sosiaalityön viitekehyksessä.

Kirjallisuuskatsauksen haasteena on ollut koota yhtenäinen, johdonmukainen teos useista eri aineistoista, sillä lähteiden löytäminen on ollut vaikeaa pelkästään moniongelmaisuuutta käsittelevän aineiston puutteellisuuden vuoksi. Aineiston keruu työvaiheena kesti yhteensä tammikuusta heinäkuuhun. Aineistona olen pyrkinyt käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä, enintään 10 vuotta vanhoja. Tarkoituksena on ollut kuvata nuorten nykytilannetta, jonka vuoksi vain mahdollisimman tuore aineisto pystyy vastaamaan tähän tarkoitukseen.

Kirjallisuuskatsaus perustuu viiteen lähteeseen. Anna Liisa Lämsän (2016) väitöskirja ”Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä- Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa” kuvaa lasten ja nuorten syrjäytymisongelman laatua ja dynamiikkaa sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Se vastaa kirjallisuuskatsauksen tarkoitukseen kuvata eri sosiaalisten ongelmien välistä yhteyttä sekä kasvuolosuhteiden vaikutusta nuoruudessa ilmeneviin ongelmiin. Henrik Elonheimon (2010) väitöskirja ”Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu” kuvaa nuorisorikollisuuteen vaikuttavia niin yksilö- kuin perhetekijöitä lapsuudessa sekä nuoruudessa. Karoliina Majamaan ja Kati Rantalan teos ”Nuorten velkaongelmat 2000-luvun Suomessa” vastaa tarkoitukseen kuvata suomalaisten nuorten velkaantumisen tilaa ja taloudellisia ongelmia. Ella Sihvosen ja Tiina Valkendorffin (2020) teos ” Nuorten perheet ja läheissuhteet” kuvaa nuorten elinoloja peilaten nuoren perheeseen ja läheissuhteisiin. Van Duin ym. (2020) artikkeli ”Criminal History and Adverse Childhood Experiences in Relation to Recidivism and Social Functioning in Multi-problem Young Adults” kuvaa kansainväliseen tutkimustietoon pohjautuen uusintarikollisuutta ja lapsuusajan haitallisten kokemusten yhteyttä nuorena aikuisena kohtaamiin ongelmiin.

Kirjallisuuskatsauksessa olen käyttänyt sivulähteinä Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Tilastokeskuksen raportteja ja tilastoja kuvaamaan nuorten nykytilaa eri ongelmien valossa. Edellä mainittujen lisäksi täydennän kirjallisuuskatsaustani useilla eri aineistoilla,

jota olen omaa tutkimustani tehdessä käynyt läpi. Näistä aineistoista olen hyödyntänyt työhöni vain pientä osaa.

3 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on suhteellisen uusi käsite ja ryhmä yhteiskunnassa. Lapsuutta kuvaavan ajanjakson rinnalle nähtiin tarve uudelle ajanjakson määrittelylle, nuoruudelle, jo 1700-luvulla. Tällöin kasvatukseen käytetyn ajan pidentämisen ajateltiin varmistavan kulttuurin siirtymisen seuraavalle sukupolvelle. (Puuronen 2006, 46.) Nuoruutta ajanjaksona kuvataan siirtymävaiheena lapsuuden riippuvaisuudesta kohti aikuisiän itsenäistä elämää. Nuoruudessa ihminen käy läpi monia voimakkaita muutoksia, jotka liittyvät yksilön fyysiseen olemukseen, persoonallisuuteen, identiteettiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Nuoruuden erilaiset muutokset, siirtymät ja valinnat voivat toimia mahdollisuuksina, mutta myös riskeinä, jotka voivat määrittää nuoren hyvinvointia pitkään. (Berg, Huurre, Kiviruusu & Aro 2011, 2.) Nuoruuteen kuuluu oman identiteetin etsiminen, identiteettityö. Identiteettityö edellyttää jatkuvaa menneisyyden tapahtumien ja ennakoitun tulevaisuuden työstämistä ja peilaamista nykyhetken tapahtumiin. (Kannasoja 2006, 12.) Koska identiteetti valitaan siitä mitä ympärillä on, ympäristöllä ja olosuhteilla on suuri vaikutus siihen, millaisena nuori haluaa itsensä nähdä ja tulla.

Nuorisoon kohdistetaan painetta monesta suunnasta ja nuoriso yhteiskunnan ryhmänä näyttäytyy joko yhteiskunnan tulevaisuutena tai ongelmana. Nuoriin ja nuorten rikollisuuteen, päihteidenkäyttöön sekä syrjäytymiseen liittyen on kohdistettu 2000-luvun aikana paljon hankkeita. Jo tämä itsessään kertoo, että nuorten käyttäytymiseen liittyy usein erilaisia ongelmia, joihin halutaan vaikuttaa valtakunnallisesti. Toisaalta taas Suomessa Matti Vanhasen hallituksen aikana vuonna 2007 on todettu, että hyvinvoivat lapset ja nuoret ovat ikääntyvän Suomen paras vanhuuden turva. Näin ollen nuoruuteen liittyvät odotukset ja todellisuus ovat aika-ajoin ristiriitaisia. (Harrikari & Hoikkala 2008, 150.)

Varhainen murrosikä 14–15- vuotiailla tuo mukanaan monenlaista tunteisiin ja käyttäytymiseen liittyvää vaihtelua. Varhaiseen murrosikään kuuluu usein tarve kuulua porukkaan. Ikään kuuluu myös kokeilemisen halu ja eri tyylien muuttaminen hyvinkin nopealla tempolla. Nuorilla tyypillistä on impulsiivinen käyttäytyminen, josta johtuvat seuraukset eivät välttämättä ole harkittuja. Murrosikäisen käyttäytyminen saattaa näyttäytyä

muun muassa kotona yhteisesti sovittujen rajojen rikkomisena ja kapinointina, kouluongelmina sekä pähteiden käyttämisenä. (Karvonen 2018, 26.)

Vanhemman rooli murrosikäisen kasvattajana on valtava. Niin kauan kuin murrosiän kasvaminen ja identiteetin etsintä sujuvat niin, että kehitys etenee ja arki sujuu, on vanhemman tehtävä lähinnä olla käytettävissä, avoimena ja sensitiivisenä lapselle. Sellaisella lapsella ja nuorella, jonka kehitys ei kulje samaa polkua valtaosan kanssa, oman identiteetin etsiminen voi olla pitkä prosessi. (Gnospelius 2018, 11.) Vanhemman voi olla vaikeaa tunnistaa milloin murrosikäisen lapsen tai nuoren käyttäytyminen on ikätasoon kuuluvaa normaalia kuohuntaa ja milloin olisi syytä huolestua. Vanhemman keinottomuus murrosikäisen lapsen kehityspolulla on yleistä ja joissain tapauksissa on hyvä luottaa ulkopuoliseen apuun. Avun hakeminen voi olla syytä silloin, kun vakavistakaan asioista keskusteleminen perheen sisällä ei toimi apuna tai nuorella alkaa olla ongelmia useilla elämänalueilla, kuten koulun sujumisessa ja sosiaalisissa suhteissa, mielialamuutoksia tai ahdistusta. Nuoren mielialan ja käyttäytymisen muutokset voivat olla hyvinkin nopeita ja äärimmäisiä, mutta on kuitenkin syytä pohtia, milloin on kyse vakavammasta ongelmasta. (Karvonen 2018, 27–28.) Joissain tapauksissa murrosikäisen lapsen käyttäytyminen voi olla erittäin haastavaa, jolloin puhutaan käytöshäiriöiksi kutsuttavasta oireilusta. (Huttunen 2018.)

3.1 Nuoruus lääketieteellisestä näkökulmasta

Nuoren käyttäytymiseen ja nuoren tekemiin valintoihin on syytä etsiä selitystä ja ymmärrystä sosiaalisten syiden lisäksi myös lääketieteellisiä ilmiöitä tutkien. Nuoren impulsiivinen ja ajoittain haastava käyttäytyminen ei ole ainoastaan ympäristön vaikutuksista johtuvaa tai opittua käytösmallia. Siihen löytyy syy myös nuoren rakenteellisista muutoksista ja lääketieteellisten ilmiöiden antamasta selityksestä. Lääketieteellisten ilmiöiden ja kasvu ympäristön yhteisvaikutus voi olla hyvinkin vahva selittävä tekijä nuoren kasautuvien ongelmien ratkaisussa.

Nuorten aivoissa tapahtuu useita muutoksia kasvun ja kehityksen aikana, joka näkyy nuoressa aika ajoin impulsiivisena käytöksenä ja voi hämmäntää nuoren itsensä lisäksi myös hänen lähipiiriään. Esimerkiksi nuorella tunteita käsittelevät aivoalueet aktivoituvat sosiaalisissa tilanteissa erittäin voimakkaasti aiheuttaen sen, että nuoret havaitsevat ja reagoivat nopeasti, mutta toisaalta se aiheuttaa nopeita ja harkitsemattomia päätöksiä. (Hermanson & Sajaniemi 2018.)

Nuoren kyky käyttäytymisen säätelyyn ja ilmeiden tulkintaan on heikompaa kuin aikuisella, koska hermoverkot toimivat vielä tehottomasti. Hermostolliset edellytykset nuorella eivät ole parhaat mahdolliset asiakokonaisuuksien hahmottamiselle, kaukonäköisyydelle ja harkinnalle. Tämän vuoksi nuoren voi olla haastavaa tehdä kauaskantoisia ja pitkäjänteisiä omaa elämää koskevia päätöksiä. Hermanson ja Sajaniemi (2018) arvioivatkin, että vasta 24–25-vuotias on kykenevä hillitsemään impulssejaan, toimimaan järkevästi ja minimoimaan riskit.

Puutteet asiakokonaisuuksien hahmottamisessa voi johtaa nuoren tekemään sellaisia asioita, joita nuori katuu jälkeenpäin. Nuoren voi olla haastavaa miettiä ensin ja toimia vasta sitten, koska tunteet ohjaavat vahvasti toimintaa. Harkitsemattomuus voi saada nuoren kokeilemaan jotain uutta paineen alla ja nuorien kohdalla usein varoitetaankin ryhmän tai kaveriporukan paineesta. Näin muun muassa monet päihdekokeilut saavat alkunsa, jotka voivat olla kohtalokkaita päätöksiä nuoren elämässä.

4 Sosiaaliset ongelmat nuorilla

Tässä kappaleessa avaan ensin sosiaalisen ongelman määritelmää. Sen jälkeen siirryn kuvaamaan neljää yleistä nuorten kohtaamaa sosiaalista ongelmaa. Käsiteltävänä ovat ongelmat syventyvät nuorten päihteidenkäyttöön ja siihen liittyvään suhtautumiseen, mielenterveysongelmiin, rikollisuuteen sekä taloudellisiin ongelmiin.

4.1 Sosiaalisen ongelman määritelmä

Sosiaalisia ongelmia on vaikea määritellä yhtä tiivistä määritelmää käyttäen, sillä sosiaalisten ongelmien rinnalla voidaan puhua myös hyvinvointiongelmissa. Näillä kahdella käsitteellä kuitenkin tarkoitetaan yhteisesti ongelmaa, joka vaikuttaa yksilön hyvinvointiin heikentäen sitä. (Toukola 2017, 7.) Jokin ilmiö voidaan todeta sosiaalisesti ongelmaksi, mikäli herää huoli siitä, että ongelmasta on haittaa joko ihmiselle itselleen tai jollekin toiselle. (Juhila, Jokinen & Pösö, 1995, 12, 14)

Sosiaaliset ongelmat määrittyvät ongelmiksi ihmisten arvojen ja näkemysten kautta. Kuten sosiologit Richard Bourne ja Jack Levin (1983, 2) kuvaavat, sosiaalisessa ongelmassa on kyse siitä, että tarpeeksi moni ihminen pitää jotain asiaa tai oloa ongelmallisena. Eri historiallisina aikoina ja eri yhteiskunnissa ihmiset luovat arvoja ja ajatuksia siitä, miten asioiden tulisi olla, mikä mielletään normaaliksi ja mikä taas poikkeavaksi. Nämä arvot ja ajatukset luovat käsitystä tyypillisistä sosiaalisista ongelmista. Esimerkkinä toimii 1800- luku ja 1900-luvun alkupuoli, jolloin Suomessa oli täysin normaalia, että ihmiset tyytyivät vähäiseen koulutukseen tai tulivat toimeen ilman kouluttautumista. Nykypäivänä kouluttautumattomuutta ja usein siitä seuraavia toimeentulo-ongelmia voidaan pitää sosiaalisena ongelmana. Toiset ongelmat ovat olleet olemassa jo vuosisatoja, kuten köyhyys, nälkä ja päihteiden liiallinen käyttö. Nykypäivänä näille ongelmille yritetään aktiivisesti tehdä muutosta kansainvälisin toimenpitein. (Kataja ym., 2014, 40.)

4.2 Päihteidenkäyttö ja suhtautuminen

Päihteidenkäyttö on yksi olennaisimmista käsiteltävistä aiheista tutkiessa nuorten ongelmien kasautumista. Päihteidenkäyttö nähdään kokonaisvaltaisena ongelmana, joka aiheuttaa ihmiselle haasteita monilla elämän osa-alueilla. Päihteidenkäyttöön liittyvät kokeilut saavat alkunsa jo varhain, kuten tässä kappaleessa päihteidenkäyttöä käsittelevät tilastot osoittavat.

Tehtyjen tilastojen avulla voidaan seurata nuorten päihdetottumusten muutosta vuosikymmeniä takaperin. Suomessa on hyödynnetty jo pitkään esimerkiksi kouluterveyskyselyjä nuorten päihdetottumusten tutkimisessa. Kouluterveyskyselyt ovat yksinkertainen tapa saavuttaa suomalaiset nuoret, sillä oppivelvollisuuden vuoksi nuoret ovat kirjoilla oman kotipaikkakuntansa peruskoulussa. Lisäksi otollinen tapa tutkia

päihdetottumuksia peruskoulua vanhemmilta nuorilta on kerätä tietoa ammatillisessa koulutuksessa sekä lukiassa olevilta oppilailta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019a, 4–5; 2019c, 1) toteuttamasta valtakunnallisesta kouluterveyskyselystä selviää, että nuorten alkoholinkäyttö on ollut kokonaisuudessaan viime vuosien aikana pienessä laskussa. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista noin 9,6 prosenttia kertoo olevansa todella humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Noin 4,4 prosentin tilastoidaan käyttävän alkoholia viikoittain. Lukion 1.–2. vuoden opiskelijoista 17,8 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1.–2. vuoden opiskelijoista 26,9 prosenttia juo itsensä kovaan humalaan vähintään kerran kuukaudessa. Viikoittaista alkoholin käyttöä on lukiolaisista 6,3 prosentilla ja ammattikoululaisista 12,8 prosentilla.

Voidaan todeta, että kannabiksen käyttö sekä siihen suhtautuminen nuorten keskuudessa on huolestuttavaa. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 8,6 prosenttia, lukion 1.–2. luokan oppilaista 13,8 prosenttia ja ammattikoulun 1.–2. vuoden oppilaista 19,7 prosenttia on kokeillut kannabista ainakin kerran. Kannabiskokeilujen tilastoidaan olevan suosituimpia poikien kuin tyttöjen keskuudessa peruskoulussa ja lukiassa. Ammatillisissa oppilaitoksissa tyttöjen osuus kannabista kokeilleiden keskuudessa oli suurempi kuin poikien. Nuorten keskuudessa jo pelkkä suhtautuminen huumeidenkäyttöön on muuttunut huolestuttavammaksi, sillä peruskoululaisista 12,4 prosenttia, lukiolaisista 20,2 prosenttia ja ammattikoululaisista 21,6 prosenttia hyväksyvät ikätovereidensa kannabiksen käytön. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a, 4–5.)

Suurin osa uusista kannabiksen kokeilijoista tulee nuorimmasta 15–24-vuotiaiden ikäryhmästä. Koululaisiin kohdistuneessa vuoden 2019 ESPAD-tutkimuksessa saatiin selville, että 15–16-vuotiaista pojista 13 prosenttia ja tytöistä yhdeksän prosenttia oli joskus elämänsä aikana kokeillut kannabista. Muiden huumeiden käyttö on 15–16-vuotiailla harvinaista. Vuonna 2019 kolme prosenttia ilmoitti kokeilleensa jotain muuta kuin kannabista. Rauhoittavia tai unilääkkeitä ilman lääkärin määräystä käyttäneiden osuus oli seitsemän prosenttia vuonna 2019. Tyttöillä sen arvioidaan olevan hieman yleisempää kuin pojilla. Kipulääkkeiden käyttäminen väärin päihtymystarkoituksessa oli samassa ikäryhmässä viisi prosenttia ja tyttöillä hieman poikia yleisempää. (Rönkä & Markkula 2020, 22–27.)

Huolestuttavaa huumeidenkäyttöön liittyvissä tilastoissa on, että huumeiden saaminen koetaan omalla asuinpaikkakunnalla helpoksi, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019c) toteuttama kouluterveyskysely ilmaisee. Tähän luultava vaikutus on esimerkiksi

internetin luomat mahdollisuudet huumeiden markkinoinnissa. Huumausaineiden käytön kasvuun nuorten keskuudessa on vaikuttanut huumemarkkinoiden muutos. Nuorten on mahdollista hyödyntää huumeiden hankkimisessa salattuja internetverkkoja ja suojattuja viestisovelluksia, joiden kautta huumausaineita voi hankkia ottamatta kontaktia paikallisiin myyjiin. Netistä saa hankittua myös harvinaisempia aineita. (Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020, 465–466.)

Nuorten sukupolvien muuttunut suhtautuminen huumausaineisiin luo haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle ja luo tarpeen uusien toimitapojen kehittämiseksi. Muutoksella tulisi pystyä paremmin vastaamaan nuorten lisääntyneeseen ja moninaiseen palveluntarpeeseen. (Hakkarainen ym., 2020, 477.) Suurella osalla päihteitä käyttävistä nuorista on todettu useita mielenterveyden häiriöitä. Päihteidenkäyttö aiheuttaa nuorille mielenterveysongelmia, kuten masentuneisuutta sekä psykoottista oireilua, tarkkaavuus- yliaktiivisuus-, käytös-, tai mielialahäiriöitä. Päihde- ja mielenterveysongelmat kulkevat käsi kädessä ja niiden yhteys on molemmin suuntainen. Mielialahäiriöt ovat yleisiä niin ennen huumehäiriöiden ilmaantumista kuin niiden alkamisen jälkeenkin. (Päihdelinkki.fi 2017.) Mielenterveydenhäiriöiden ja nuoruuden huumehäiriöiden syysuhteita koskeva tutkimustieto on vielä puutteellista, mutta käytöshäiriöihin liittyvä aggressiivisuus edeltää usein huumeriippuvuutta ja huumeiden haitallista käyttöä. Toisaalta taas mielenterveysongelmat saavat usein nuoren helpottamaan omaa oloaan huumausaineiden avulla.

4.3 Mielenterveysongelmat

Mielenterveys on ihmisen keskeinen voimavara. Se on pohja iänmukaisista haasteista selviytymiseen, muiden ihmisten kanssa myönteisessä vuorovaikutuksessa olemiseen sekä itsensä hyväksymiseen. Mielenterveyden kehittymisen kannalta erittäin herkkiä vaiheita ovat raskausaika ja ensimmäiset elinvuodet sekä nuoruusikä. Lapsuudessa käytöshäiriöt, sekä aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt ovat tavallisia ja aiheuttavat usein huolta lapsen lähipiirissä. Mielenterveyshäiriöistä etenkin ahdistuneisuus- ja mielialahäiriöt yleistyvät nuoruudessa ja saavuttavat esiintyvyyshuippunsa varhaisessa aikuisuudessa. Nuoren mielenterveyshäiriöiden oireet, kuten ahdistus, ärtyneisyys ja sosiaalisista suhteista vetäytyminen rajoittavat nuoren vuorovaikutusta esimerkiksi vanhempien kanssa. Mielenterveyshäiriöiden rinnalla nuoruusikäisenä alkaa myös päihdehäiriöt. Yleisimmät

mielenterveyshäiriöt ovat mieliala-, ahdistuneisuus-, käytös- ja päihdehäiriöt. (Karvonen & Lammi-Taskula 2014, 184–185.)

Nuorilla ahdistuneisuus ja masentuneisuus ovat lisääntyneet. Joka neljännellä nuorella on todettavissa mielenterveyden häiriö. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Kymmenen viime vuoden aikana 12–17-vuotiaiden nuorten psykiatristen ja neurokognitiivisten häiriöiden diagnoosien määrä erikoissairaanhoidossa on lisääntynyt 50 prosenttia. Läheteiden määrä nuorisopsykiatrian palveluihin on lisääntynyt vuosittain noin 40 prosenttia. Tämä palveluiden käytön lisääntyminen on havaittavissa Suomen lisäksi muissa Pohjoismaissa, kuten Ruotsissa ja Tanskassa. (Tolmunen 2019.)

Yhä useampi hakee apua, mutta terveydenhuolto ei ole ehtinyt muutokseen mukaan vaan hoitoon pääsy on ruuhkautunut. Nuorille on olemassa erilaisia hoitomuotoja, mutta tällä hetkellä resurssit ovat pienet. Valtaosa psyykkisistä sairauksista puhkeaa nuoruudessa. Nuorilla kuitenkin katsotaan olevan hyvä parantumispotentiaali, etenkin jos apua on saatavilla oikeaan aikaan. (Tolmunen 2019.) Usein siinä vaiheessa, kun nuoret ohjautuvat avun piiriin, ongelmat voivat olla jo pitkittyneitä ja inhimilliseltä kannalta monin tavoin kompleksisia. Moni kärvistelee mielenterveysongelmien kanssa vuosia ilman minkäänlaista apua, osalla ei ole resursseja hakea, löytää ja vaatia tarvitsemaansa apua. (Lämsä 2016, 98.)

Ensimmäinen ajatus hoitoon hakeutuvien nuorten määrien kasvamisesta on, että nuorten pahoinvointi ja psyykkiset ongelmat ovat kasvaneet. Selitys kasvaville luvuille ei kuitenkaan ole niin yksioikoinen. Yhtenä selittävänä tekijänä mielenterveysongelmien lisääntymiseen todetaan olevan avoin keskustelu mielenterveysongelmista, joka on madaltanut kynnystä nuorten avun äärelle hakeutumisessa. (Gyllenberg 2019.) Mielenterveysongelmista puhutaan yhä enemmän sosiaalisessa mediassa muun muassa vaikuttajien keskuudessa. Vaikuttajat luovat keskustelulla hyväksyttävää ilmapiiriä eri ongelmille ja luovat nuorille samaistumisen kohteita. Ongelmista keskusteleminen avoimesti on vähentänyt häpeänleimaa, joka osaltaan madaltaa kynnystä palveluihin hakeutumiseen.

Syynä nuorten mielenterveysongelmille nähdään lasten ja nuorten perheiden moninainen kirjo. Perhe on tiivis vuorovaikutusyksikkö, joten perheenjäsenen mielenterveysongelmat ovat aina osa koko perheen elämään. Lasten ja nuorten kehitykseen vaikuttaa suhde vanhempiin, vanhemmuuden toteutuminen sekä perheen toiminta ja ilmapiiri. Se, millaisen kasvualustan vanhemmat ja kotiympäristö tarjoavat lapselle, on suuressa roolissa nuoruudessa psyykkiselle terveydelle. Kasvuympäristö, jossa vanhemmilla on havaittu

erilaisia ongelmia, vaikuttaa suoraan lasten ja nuorten terveydentilaan. (Solantaus & Paavonen 2009.)

Nuorten psykiatrisissa häiriössä vanhemman mielenterveysongelmat sekä perhesuhteiden muutokset ovat yksi merkittävimmistä taustatekijöistä. Vanhemman mielenterveyden ongelmien on todettu vaikuttavan lapsen kehitykseen ja lisäävän lapsen riskiä sairastua psykiatrisiin häiriöihin lapsuuden ja nuoruuden aikana. (Lämsä 2016, 99; Solantaus & Paavonen 2009.) Vanhemman mielenterveyteen liittyvällä diagnoosilla ei itsessään ole ratkaisevaa merkitystä lapsen kehitykseen, eikä sitä voida pitää suorana syy-seuraussuhteena lapsen sairastumiselle. Olennaisempaa on vanhemman toiminta- ja vuorovaikutuskyky lapseen. (mt. 2009.) Lapsen psykiatristen häiriöiden on todettu olevan vaikeampia, alkavat varhaisemmin ja kestävät pidempään, jos vanhemmilla esiintyy psykiatrisia häiriöitä. Erilaiset psykiatriset häiriöt oirehtivat varhaislapsuudessa ja alakouluikässä käytösongelmina ja ahdistushäiriöinä, nuoruusiässä masennuksena ja lisääntyneenä riskinä päihteidenkäyttöön. Psykiatristen häiriöiden katsotaan vaikuttavan kykyyn ajatella, tuntea, ja toimia sekä kykyyn ja haluun olla kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa. (Solantaus & Paavonen 2009.)

Kolmasosalla suomalaisella psykiatrisella potilaalla on alaikäisiä lapsia. Tämä tieto on oleellinen pohtiessa vanhemman mielenterveyshäiriöiden vaikutusta lapseen. Lasten ja vanhempien häiriöiden keskinäistä suhdetta voidaan tarkastella myös tutkimalla lastenpsykiatrian potilaiden vanhempien mielenterveyttä. Suomessa noin 40 prosentilla lastenpsykiatrian avohoidon potilasta ja 70 prosentilla osastohoidon potilaista on vanhempi, jolla on psykiatrisia ongelmia. (Solantaus & Paavonen 2009.) Kaikkiaan 32 prosentilla psykiatrisen diagnoosin saaneista lapsista ja nuorista on psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa hoidettu vanhempi. (Lämsä 2016, 99.)

Lapsen kehitys etenee askelittain ja kehitystehtävät etenevät vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Vanhemman sairastuminen vaikeuttaa lapsen kehitystehtävien toteutumista. Aikuista hoidettaessa olisikin tärkeää ottaa huomioon myös hänen lapsensa tarpeet vanhemman psykiatrisessa hoidossa. Suomessa tehdyssä tutkimuksessa 10 prosenttia psykiatrisessa hoidossa olevien vanhempien lapsista tarvitsisi lastensuojelun toimenpiteitä, 16 prosenttia perheneuvolan palveluja ja 15 prosenttia lasten- tai nuorisopsykiatrian tutkimuksia. (Solantaus & Paavonen 2009.)

4.4 Nuorisoriikollisuus

Lain mukaan käyttäytymistä voidaan kutsua rikollisuudeksi silloin, kun se on rikoslaiissa kielletty rangaistava teko. Sitä voidaan kutsua nuorisoriikollisuudeksi silloin, kun henkilö on teon tehdessään 15–20-vuotias. Rikoslain mukaan alle 15-vuotiaana tehty rikos jää rankaisematta. (Elonheimo 2010, 13.)

Nuorten keskuudessa rikollisuus on ollut määrällisesti viime vuosina laskussa, mutta rikokset ovat keskittyneet pienen joukon toteuttamaksi ja rikokset ovat sitäkin vakavampia. Rikoksiin syylliseksi tuomittujen nuorten määrä on pääosin pienentynyt koko 2010-luvun ajan. Tilastot osoittavat, että rikollisuus keskittyy aiempaa pienempään joukkoon nuoria, joista osa on siirtynyt vakavampiin rikoksiin. Nuorten osuus kaikista rikoslakirikoksiin syylliseksi epäillyistä on pienentynyt vuoden 2011 vajaasta 22 prosentista vuoden 2019 noin 18 prosenttiin. 15–20-vuotiaiden rikokseen epäiltyjen määrä on pienentynyt vuoden 2011 24 700:sta vuoden 2019 noin 14 500:aan. Kuitenkin samassa ikähaarukassa useampaan rikokseen epäiltyjen osuus on lisääntynyt. Huolestuttavaa on, että tätä nuoremmilla 10–14-vuotiailla useampaan rikokseen epäiltyjen osuus on kasvanut enemmän kuin vanhemman ikähaarukan. (Haapakangas 2020.)

Rikostyyppejä tarkastelevat tilastot osoittavat, että nuorten toteuttama rikollinen toiminta on muuttanut muotoaan. Esimerkiksi huumausaineiden käyttörikosten osuus törkeimpänä rikoksena on noussut, kun taas alkoholirikkomus nuoren törkeimpänä rikoksena on laskenut vuosi vuodelta. Tästä on tehty päätelmä, että nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt, mutta nuorten huumeiden käyttö on lisääntynyt. Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat myös nousseet viimevuosista. (Haapakangas 2020.)

Kriminologian ja oikeuspoliittisen instituutin toteuttaman vuoden 2020 nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan nuorten yleisimpiä (vuoden aikana tehtyjä) kiellettyjä tai lainvastaisia tekoja olivat alkoholin humalajuominen, luvaton verkkolataaminen ja luvaton poissaolo koulusta. Näiden jälkeen yleisimpiä tekoja olivat koulusta varastaminen, internetkiusaaminen ja erilaiset vahingonteot. Kyselyn mukaan viharikokset ja koulukiusaaminen ovat lisääntyneet. Erityisesti väkivaltainen käyttäytyminen oli yleisempää pojilla kuin tytöillä. Nuorisokyselyn tulokset osoittavat myös huumausaineiden käytön lisääntyneen. (Kaakinen & Näsi 2021, 21–22.)

Instituutin tekemä nuorisoriikollisuuskysely tukee Tilastokeskuksen tuloksia nuorten tekemien rikosten vähenemisestä. Lisäksi instituutti on verrannut kyselystä saamia tietoja poliisilta saatuihin raportteihin ja niihin viitaten toteaakin, että kyselyn tulokset ja poliisilta saadut raportit ovat pääasiallisesti samansuuntaisia. Toisaalta tulokset ovat samansuuntaisia myös siltä osin, että viharikokset, koulukiusaaminen ja huumausaineidenkäyttö ovat lisääntyneet. (Kaakinen & Näsi 2021, 21.)

Rikollisen toiminnan yhteys päihteisiin on monimutkainen. Rikollisuuden ja etenkin huumeidenkäytön välillä voidaan todeta olevan vastavuoroinen voimistava vaikutus, joka tarkoittaa, että rikollisen alakulttuurin jäsenillä on suurempi riski huumeidenkäytölle ja huumeongelmaisilla on suurempi riski sekaantua rikolliseen toimintaan. Rutiinien muuttuminen ja uuden prososiaalisen identiteetin omaksuminen voivat olla ratkaisevia tekijöitä rikollisuuden lopettamisen kannalta. Tätä muutosta kuitenkin usein häiritsee erinäiset muut ongelmat, kuten päihderiippuvuus. (Elonheimo 2010, 25.)

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti seuraa rikollisuuden ja rangaistusten ilmenemistä. Julkaisu ”Rikollisuustilanne 2019” (2020, 43–44) osoittaa rikos- ja uhrutilastoja ikäryhmittäin. Tilasto osoittaa seuraavaa; 0–14- vuotiaiden ikäryhmässä noin kaksi 1000 henkeä kohti on epäiltynä väkivaltarikokseen. 15–17 ikäryhmässä luku on noin kahdeksan 1000 henkeä kohti ja 18–20- vuotiaiden ikäryhmässä luku on jo 11 tuhatta henkeä kohti. Tämä ikäryhmä on samaan aikaan tilaston huippukohta eli siinä ikäryhmässä esiintyy eniten väkivaltarikokseen epäiltyjä. Tilasto osoittaa myös väkivallan uhriksi joutumisen esiintyvyyttä. 0–14- vuotiaiden ikäryhmässä esiintyvyyys on noin kuusi tuhatta henkeä kohti, 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä noin 10 ja 18–20- vuotiaiden ikäryhmässä 15. 18–20- vuotiaiden ikäryhmä on myös uhriksi joutumista kuvaavassa tilastossa huippukohta. Kokonaisuudessa väkivaltarikokseen epäiltyjä ja sen uhriksi joutuvia on kaikista eniten nuorimmissa ikäryhmissä eikä päinvastoin vanhemmissa ikäryhmissä.

Se, että nuori ajautuu rikoksia tekeväksi, on monien tekijöiden summa. Monien eri tekijöiden on havaittu olevan yhteydessä siihen, kehittykö yksilöstä rikollinen. Rikollisuuden riski- ja taustatekijöinä nähdään moninaisia yksilö- ja perhetekijöitä.

Rikollisuuteen yhdistettyjä yksilötason tekijöitä ovat erityisesti aggressiivisuus, päihteiden väärinkäyttö, impulsiivisuus ja hyperaktiivisuus sekä itsekontrollinpuute. (Elonheimo 2010, 23–24.) Tässä kohtaa on syytä mainita jo lapsuudessa alkaneet käytöshäiriöt, jotka ovat nuorille tyypillinen oireilun muoto. Lapsilla ja nuorilla tunnistetaan monia erilaisia

käytöshäiriöitä, joille on ominaista toistuva ja itsepintainen muiden oikeuksia ja sosiaalisia normeja rikkova käytös. Käytökselle on ominaista aggressiivisuus, vilpillisyys ja sääntöjen rikkominen. Käytöshäiriöt voivat näkyä monella tapaa rikosten tekemisestä toisten kiusaamiseen. Lievemmat käytöshäiriöt voivat korjaantua ilman hoitoa, etenkin jos käytöshäiriö on reaktio perheen tai ympäristön tilapäiseen stressiin. Vakavammat käytöshäiriöt ovat vuosia kestäviä ja asteittain pahentuvia. Ne voivat johtaa nuoren rikollisuuteen ja erilaisiin psyykkisiin sairauksiin. Viime vuosien ja vuosikymmenten aikana käytöshäiriöt ovat selvästi lisääntyneet. Kansainvälisten tutkimusten mukaan 4–12 prosenttia 10–11 vuotiaista lapsista kärsii käytöshäiriöistä. (Huttunen 2018.) Terveystieteiden tutkimuslaitoksen (2019b) mukaan käytöshäiriöitä näyttäytyy 5–10 prosentilla suomalaisista nuorista. Käytöshäiriöt ovat noin viisi kertaa yleisempiä pojilla kuin tytöillä.

Rikollisuutta edistäviksi perhetason taustatekijöiksi tunnustetaan perheen rakenteeseen, toimintaan tai vanhempiin liittyvät ongelmat. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhempien ero, yksinhuoltajuus sekä vanhempien tai asuinpaikan muutokset. Toimintatapoihin liittyviä tekijöitä ovat perheen sisäiset konfliktit, ongelmat lasten ja vanhempien välisessä suhteessa, epäsuotuisat kasvatuskäytännöt ja vanhempien välinpitämättömyys lasten valvontaan. Vanhempiin itseensä liitetyt ongelmat, kuten alhaisen sosioekonomisen aseman, katsotaan myös vaikuttavan. Rikollisuutta ennustavat parhaiten eri ongelmat yhdessä esiintyvinä ja kasautuessaan. (Elonheimo 2010, 23–24.)

Kahdeksan kansainvälistä tutkijaa ovat tutkineen rikoshistorian ja haitallisten lapsuuskokemusten välistä suhdetta ja sitä, miten ne yhdessä ennustavat uusintarikollisuutta moniongelmaisten nuorten keskuudessa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuoren laaja rikoshistoria seurasi uusintarikollisuutta. Rikoshistorian osoitettiin olevan negatiivinen ennuste koulutukselle ja työllisyydelle. Tähän yhtenä selityksenä nähtiin, että aikaisemmat vankeusrangaistukset ja tiheät tuomiot ovat voineet olla esteenä kouluttautumiselle ja sitä kautta myös työllistymismahdollisuuksiin. Toisena selityksenä katsottiin olevan leimaantumisen ja sen vaikutus työnhakuprosessiin. (Van Duin ym., 2020.)

Tutkimuksen katostaan tukevan väitettä, että aikaisempi rikollinen käyttäytyminen on vahva ennuste tulevalle rikolliselle toiminnalle nuorten aikuisten ryhmässä, jolla on useita samanaikaisia ongelmia. Haitallisilla lapsuuskokemuksilla katsottiin myös olevan pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia moniongelmaisuuksien syntymiseen ja alempaan subjektiiviseen kokemukseen hyvinvoinnista myöhemmin elämässä. Köyhyydellä ja heikolla

sosiaalisella tukiverkolla katsottiin olevan yhteyttä rikolliseen toimintaan. (Van Duin ym., 2020.)

4.5 Taloudelliset ongelmat

Useista ongelmista kärsivien nuorten yksi yleinen ongelma liittyy talouteen ja taloudellisten haasteiden mukana tuomiin vaikeuksiin. Yksi taloudellisten vaikeuksien ja huono-osaisuuden mittari on ollut perustoimeentulotuen hakeminen. Perustoimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, jolla pyritään turvaamaan ihmisen elämisen perusedellytysten toteutuminen.

Perustoimeentulotuen tarve painottuu ennen kaikkea nuoriin ikäluokkiin. Erityisesti 18–24-vuotiaat ovat yliedustettuina tuen saajissa. Vuonna 2016 yli neljäsosa (26,2 %) 18–24-vuotiaista oli pienituloisia. Pienituloisuus tarkoittaa, että yksilön tulot ovat alle 60 % koko väestön mediaanituloista. Vuonna 2018 0–17-vuotiaiden ikäluokkaan kuuluvista 60 807 sai perustoimeentulotukea ja 18–24-vuotiaiden ikäluokkaan kuuluvista 38 914. Vuodesta 2010 lähtien pitkäaikaista perustoimeentulotukea saavien 18–24-vuotiaiden nuorten määrä on ollut kasvussa. Suurimmaksi osaksi nuorten perustoimeentulotuen saanti on lyhytaikaista.

Kuitenkin todennäköisyys siirtyä pois perustoimeentulotuella laskee toimeentulotuen saannin pitkittyessä. Perustoimeentulotuella pysyy yleisesti pisimpään yksinhuoltajanuoret, pitkäaikaisesti sairaat ja vailla ensisijaisia etuuksia olevat nuoret. (Heinonen ym., 2019.)

Yksi syy siihen, että nuoret ovat yliedustettuina perustoimeentulotuen saajissa on, että Suomessa nuoret itsenäistyvät eurooppalaisittain varhain. Keskimääräinen lapsuudenkodista muuttamiskä on Suomessa 21,8 vuotta ja Euroopan keskiarvo on noin 26 vuotta. Suomessa valtio tukee nuorten itsenäistymistä monin tavoin, kuten perustoimeentulotukea maksamalla, joten varhainen vanhempien luota muuttaminen ei välttämättä vielä tarkoita taloudellista itsenäistymistä. Tutkimusten mukaan suomalaisnuorten varhaista itsenäistymistä eurooppalaisiin verrokkeihin verrattuna selittää pääosin nuorten oma halu itsenäistyä. Vuonna 2015 toteutetun Nuorisobarometrin mukaan erilaiset lapsuudenkodin vaikeudet vahvistavat nuoren muuttamista. Lastensuojelun asiakkuus on yhteydessä keskimääräistä varhaisempaan muuttoikään. Myös lapsuudenkodin ristiriidat, taloudelliset vaikeudet sekä vanhempien alkoholi- ja mielenterveysongelmat ovat yleisimpiä varhain vanhempiensa luota muuttaneiden nuorten joukossa. (Lastensuojelun keskusliitto 2020, 11.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2018) julkaisu osoittaa, että mielenterveysongelmat nousevat vahvasti esiin perustoimeentulotuen saajien joukossa. Julkisten

mielenterveyspalveluiden, päihteiden- ja psyykelääkkeiden käyttö on havaittu yleisemmäksi erityisesti nuorilla toimeentulotukiasiakkailla. Julkaisusta selviää, että toimeentulotukea saaneilla oli selvästi yleisemmin lääkkeiden ja päihteiden käyttöön liittyviä mielenterveysdiagnooseja. Toimeentulotukiasiakkailta katsotaan olevan korkeampaa terveyspalveluiden käyttöä erityisesti mielenterveysongelmien hoitoon liittyen. Nämä tiedot perustuvat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen hoitoilmoitusrekisteriin sekä Kelan korvattujen reseptilääkkeiden ja kuntoutuspalveluiden käyttöä koskeviin rekisteritietoihin. (Vaalavuo & Haula 2018.)

Myös nuorten velkaantuminen on ollut viime vuosien aikana nousussa. Tilastokeskuksen (2020) nuorten velkaantumista kuvaavassa tilastossa selviää, että nuorten velkaantuminen on noussut tasaisesti vuodesta 2014 lähtien. Pääkaupunkiseudulla vuonna 2019 1,3 prosentilla alle 20-vuotiaista on ollut muuta velkaa. Muihin velkoihin luetaan tilastoinnissa esimerkiksi opintolainat sekä kulutusluottovelat. Tilaston perusteella on selvää, että nuorten velkaantuminen ei suinkaan johdu asunto tai elinkeinotoiminnan veloista vaan nuorten velkaantumisen tilastossa näkyy kasvavana määränä muiden velkojen määrien kasvu. (Nuorten hyvinvointikertomus 2020.)

Vasta 18-vuotta täytettyään nuoret voivat tehdä sitovia sopimuksia tuotteisiin, palveluihin ja luottoihin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nuori voi ottaa itselleen luottovelkaa heti täysi-ikäistyttyään. Tämä näkyy nuorilla aikuisilla velkaongelmien muotojen ja määrien huomattavana lisääntymisenä. Alaikäisillä nuorilla, 15–17-vuotiailla, velkaongelmat liittyvät erilaisiin sakkorangaistuksiin ja rikkomuksiin. 15-vuotta täyttänyt nuori on oikeudellisessa vastuussa omasta toiminnastaan ja tästä johtuen velkaantumisenkin voi alkaa. (Majamaa & Rantala 2016, 19.) Alaikäisellä nuorella voi olla jo useita satoja tai jopa tuhansia euroja velkaa sakoista ja rikkeistä johtuen. Sakot ja rikkeet johtuvat usein impulsiivisesta käyttäytymisestä johtuvista ilkeydenteoista, väkivaltaan liittyvistä teoista sekä erilaisista liikenne-rikkomuksista. 18-vuotta täyttäneillä lisääntynyt vastuunotto arjen taloudellisista rakenteista sekä uudet kuluttamisen mahdollisuudet avaavat valitettavasti tien vielä enenevälle velkaantumiselle. Täysi-ikäiselle myönnettyjen oikeuksien myötä velkaantumisen kirjo laajenee.

Nuorilla laskujen sekä velkojen takaisinmaksuun liittyviin vaikeuksiin kuuluu usein mielialaoireita kuten univaikeuksia, ahdistusta ja ärtymystä. Yleisiä tunteita ovat häpeä sekä saamattomuus hoitaa arkisia asioita. Nuoret kokevat häpeää omasta taloudellisesta tilanteesta

ja se usein estääkin nuorta hakemasta apua omaan taloudelliseen tilanteeseensa. (Majamaa & Rantala 2016, 22.) Avun hakemattomuudella taloudellinen tilanne pahenee ja lopulta voi käydä niin, että nuoren velkasumma on kasvanut kasvamistaan ja se sisältää erilaisia kulutusluottoja ja pikavippilainoja sekaisin.

5 Kasvuolosuhteiden merkitys nuorten moniongelmaisuuuteen

Nuoruus on ihmisen elämänkaareissa merkityksellinen ja vaiherikas aika. Nuoruus on sitä aikaa, kun yleisesti aletaan irtautua omasta lapsuuden perheestä. Samalla kun nuori hiljalleen irtaantuu lapsuuden perheestään, nuori luo uusia läheissuhteita muihin. Näiden muutosten vuoksi nuoren perheen merkitys on moniulotteinen ja ajoittain hankalakin. Nuoren irtaannuttua lapsuuden perheestä nuori on usein vielä pitkään sidoksissa vanhempinsa. (Sihvonen & Valkendorff 2020, 5–6.)

Nuoren kasvatuksesta vastaaviin henkilöihin liitetään yleisiä tehtäviä, kuten kasvatusta, huolenpitoa ja emotionaalista tukiä. Nuoren ja kasvatuksesta vastaavan henkilön välillä on vahvoja merkityksiä ja tunnekokemuksia, kuten osallisuus, yhteisöllisyys, vastavuoroisuus ja hyväksyntä. Ne toimivat lasten ja nuorten hyvinvoinnin lähteenä. Vaikkakin nuorelle nousee tärkeäksi perheen ulkopuoliset vertaissuhteet, on perheellä kuitenkin olennainen rooli nuoren valintoihin ja hyvinvointiin liittyen. Perhetausta vaikuttaa muun muassa nuorten koulutusvalintoihin, hyvinvointiin ja yhteiskunnallisiin kiinnostuksen kohteisiin. (Sihvonen & Valkendorff 2020, 5.)

Perheeseen liittyvät tekijät heijastuvat nuoren tilanteeseen monilla eri tavoilla. Nuori kasvaa, elää ja toimii tietyssä sosiaalisessa ja kulttuurisessa vaikutusympäristössä. Perheen ja vanhempien ajattelu- ja toimintamallit, kuten rajojen asettaminen, johdonmukaisuus sopimuksissa ja neuvottelutaidot vaikuttavat nuoren käyttäytymiseen. (Ehrling 2014, 13.) Perheet lasten ja nuorten kasvuympäristöinä on Suomessa hyvin moninaisia. Lapsiperheissä esiintyy merkittäviä terveys- ja hyvinvointieroja ja ne heijastuvat pitkälle kasvavan lapsen ja nuoren elämään aina aikuisuuteen saakka. Suomalaisten lasten ja nuorten perheissä esiintyy ristiriitoja ja vaikeuksia, pienistä selkkauksista vakaviin ongelmiin. (Sihvonen & Valkendorff 2020, 5.)

Lasten ja nuorten syrjäytymisen riskin taustatekijöinä nähdään kasvuolosuhteet. Anna-Liisa Lämsä (2016, 202–203) toteaa tutkimuksessaan, että perhe-elämän ongelmat ja lähiyhteisöltä

saatava tuen puute on yksi lasten ja nuorten syrjäytymisen riskin keskeinen määre. Lasten ja nuorten syrjäytymisen riskitekijöitä ovat muun muassa vanhempien päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat sekä niihin usein liittyvät puutteet lasten perushoivassa ja kasvatuksessa. Myös erilaiset perheen kokonaistilanteeseen liittyvät ongelmat, kuten työttömyys ja taloudelliset vaikeudet, lisäävät syrjäytymisriskiä. Vanhempien ongelmat voivat kasautua ja vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Vanhempien kyky huomioida lapsen tarpeita ja tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia madaltuu vanhempien omien ongelmien keskellä. Kasvuympäristön puutteista johtuvat lasten ja nuorten syrjäytymisen riskit voidaan tiivistää kahteen toisiinsa kietoutuvaan selitysmallin; perheongelmien periytymiseen ja aikuisuuden ja lapsuuden välisen rajan epäselvyyteen.

Nuoren ongelmien kasautumisen kehittyminen liittyy ympäristössä olevien vaikeuksien ja haitallisten tekijöiden ketjuuntumiseen ja kasautumiseen. Puhutaan ongelmien ja riskitekijöiden ylisukupolvisuudesta. Lapsuuden perheessä koetut kokemukset ja vanhemmuus on voinut toimia nuorelle suojaavana tekijänä myöhemmässä elämän vaiheessa ja vahvistaa lapsen tai nuoren pärjäämistä. Toisaalta taas puutteet vanhemmuudessa ja negatiiviset kokemukset lapsuudessa voi vaikuttaa lapseen tai nuoreen vielä pitkälle elämässä. Perheessä tapahtuvat muutokset vaikuttavat vahvasti nuoriin. Kuten aiemmassa mielenterveyttä käsittelevässä luvussa 4.3. käy ilmi, vanhempien pitkittyneet mielenterveys-, päihde- ja toimeentulo-ongelmat heikentävät vanhemman vuorovaikutus- ja toimintakykyä ja lisää samanaikaisesti lapsen riskiä sairastua psyykkisesti. Vanhempien koulutuksella ja taloudellisella tilanteella on vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Perheen taloudelliset ongelmat heikentävät perheen lasten mahdollisuuksia taloudellisesti itsenäiseen elämään. Taloudessa näkyvät hankaluudet näkyvät nuorilla esimerkiksi mielenterveyden ongelmina, lyhyempinä koulutuspolkuina ja heikompina koulutusarvosanoina. Katsotaankin, että vanhempien resurssit vaikuttavat vielä 21–25 ikävuosiin saakka heidän lastensa hyvinvointiin ja kykyyn elää itsenäistä aikuisuutta. Siinä missä lapsen huomiointi vanhemman mielenterveysongelmien hoitamisessa on oleellista, on myös tärkeää huomioida vanhempien rooli ja osallistuminen nuoren hoitamiseen. Tämä sen vuoksi, että nuoren ongelmien yksi juuri voi olla perheolosuhteissa. (Ehrling 2014, 13.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen pitkittäistutkimusta käsittelevässä raportissa (2016, 97) selviää, että lapsuuden olosuhteilla on merkittävä yhteys lapsen myöhempään hyvinvointiin. Niiden nuorten, joille ensimmäisen 25 ikävuoden aikana on rekisteröity hyvinvointia haastavia tekijöitä, lapsuuden perhettä ovat usein kuormittaneet joko taloudelliset tai

terveyteen liittyvät tekijät. Haavoittuvassa asemassa ovat nuoret, joiden lapsuudessa on vanhemmilla ollut vakavia ongelmia. Aineisto todentaa perheen merkitystä kasvuympäristönä ja perheiden tuen tarvetta lastensa kasvattamisessa nykyistä paremmin.

Erilaisten ongelmien kasautuminen yksilö- ja perhetasolla lisää syrjäytymisvaaraa niin lapsuudessa kuin myös myöhemmissä ikävaiheissa. Kasvuikässä ilmenevien ongelmien pelätään ennakoivan aikuisiän selviytymisen ongelmia. Niissä perheissä missä esimerkiksi lapsen ja aikuisen roolit ovat olleet epäselvät, nuorten aikuistuminen on voinut olla haastavaa. Nuoren kyky ottaa vastuuta itsestään iän edellyttämällä tavalla voi olla heikkoa. (Lämsä 2016, 204–205.)

6 Yhteenveto

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli kuvata nuorten nykytilannetta päihteidenkäytön, mielenterveysongelmien, rikollisuuden sekä taloudellisten ongelmien osalta. Tavoitteena oli luoda käsitystä moniongelmaisuuksien ilmiöstä eri sosiaalisten ongelmien esiintyvyyden kautta. Seuraavaksi kokoan yhteen lähdeaineistosta esiin noussutta tietoa.

Nuoruudessa elämänvaiheena on itsessään yksilöllisten- ja ympäristötekijöiden kautta piirteitä, jotka tekevät nuoresta alttiin erilaisille ongelmille nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Nuoruus elämänvaiheena on hyvin ristiriitainen, sillä samaan aikaan kun tavoitellaan siirtymistä lapsuuden riippuvaisuudesta kohti aikuisiän itsenäisyyttä, avun ja tuen tarve omilta vanhemmilta tai kasvatuksesta vastaavilta henkilöiltä voi olla vielä hyvinkin suuri.

Nuorille tunnustetaan impulsiivista ja kokeilunhaluista käyttäytymistä. Tämä on lääketieteellisestäkin näkökulmasta perusteltavissa, sillä katsotaan, että vasta 24–25- vuotias olisi kykenevä hillitsemään impulssejaan, toimimaan järkevästi ja minimoimaan riskejä hermostollisen kehittymättömyyden vuoksi. Tämä yhdistettynä valtavaan kokeilunhaluun saa aikaan sen, että nuoruus on ristiriitista aikaa eri ongelmien syntymiseen. Nuoruuteen liittyvät muutokset ja siirtymät toimivatkin nuorelle uhkana tai mahdollisuutena. (Berg ym., 2011, 2; Kannasoja 2006, 12; Karvonen 2018, 26; Hermanson & Sajaniemi 2018.)

Kirjallisuuskatsauksessa käsiteltiin nuorten ongelmien kasautumista neljän sosiaalisen ongelman kautta. Päihteidenkäyttöön sekä mielenterveysongelmiin liittyvä tilastotieto nosti eniten ajatuksia nuorten pahoinvoinnista sekä ongelmien kasautumisesta. Vaikka nuorten päihteidenkäyttöä ja suhtautumista käsittelevät tilastot kertoivat, että nuorten alkoholinkäyttö

on laskenut, huumeidenkäyttö ja siihen suhtautuminen on saanut huolestuttavia havaintoja jo peruskoulu ikäisten nuorten keskuudessa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että suurin osa uusista kannabiksen kokeilijoista tulee nuorimmasta 15–24- vuotiaiden ikäryhmästä. Tämä kertoo huolestuttavaa käytännön näyttöä nuorten kokeiluhalusta. Tilannetta ei yhtään helpota, että huumeiden saatavuus koetaan nykypäivänä helpoksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 4–5; Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020, 465–466.) Seuraukset nuorten päihteidenkäytölle ovat moninaisia. Niiden on havaittu aiheuttavan mielenterveysongelmia, kuten masentuneisuutta sekä tarkkaavaisuus-yliaktiivisuus-, käytös- tai mielialahäiriöitä. Haastavaa on kuitenkin arvioida, miten suuri rooli nuorten päihteidenkäytöllä on mielenterveysongelmien ilmaantuvuuden kasvuun juuri nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. (Tolmunen 2019.)

12–17-vuotiaiden nuorten psykiatristen ja neurokognitiivisten häiriöiden diagnoosien määrä erikoissairaanhoidossa on lisääntynyt puolella, 50 prosenttia, viime vuosikymmenen aikana ja läheteiden määrä on myös kasvanut 40 prosenttia. Mielenterveyshäiriöt yleistyvät nuoruudessa ja saavat esiintyvyyshuippunsa varhaisessa aikuisuudessa. Tästä ryhmästä puuttuvat ne, joilla ei ole ollut voimavaroja hakea, löytää tai vaatia tarvitsemaansa apua itselleen. Syitä mielenterveysongelmien kasvamiselle voi etsiä niin päihteidenkäytön, kasvuolosuhteiden sekä perinnöllisyyden kautta. Yhtenä syynä nähdään myös kynnyksen madaltuminen hakea apua itselleen jo varhaisessa vaiheessa. (Tolmunen 2019; Lämsä 2016, 98; Gyllenberg 2019.)

Käsittelin kirjallisuuskatsauksessa myös nuorten taloudellisia ongelmia. Yhteenvetona voidaan todeta, että suuri osa nuorista elää haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Erityisesti 18–24- vuotiaiden kohdalla riippuvuus ulkopuoliseen taloudelliseen tukeen on ollut yliedustettuna. Vuodesta 2010 lähtien tämän ikäluokan perustoimeentulotukea saavien määrä on ollut ainoastaan kasvussa. Yhtenä taloudellisten vaikeuksien ja huono-osaisuuden mittarina on käytettyä nimenomaan perustoimeentulotuen saamista. Perustoimeentulotukea käytetään indikaattorina, koska se on viimesijainen tukimuoto, jolla pyritään turvaamaan ihmisen elämisen perusedellytysten toteutuminen. Perustoimeentulotuen saaminen ei kuitenkaan suoraan kuvaa nuorten taloudellisia ongelmia tai syrjäytymistä vaan yksi selvittävä tekijä suureen määrään on, että Suomessa nuoret itsenäistyvät varhaisemmin kuin muut eurooppalaiset ikätoverit. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018; Lastensuojelun keskusliitto 2020, 11.)

Perustoimeentulotukea saavien joukossa mielenterveysongelmat ovat nousseet vahvasti esiin. Mielenterveyspalveluiden, päihteiden- ja psykelääkkeiden käyttö on todettu yleisemmäksi. Yleisestikin terveyspalveluiden käyttö tässä ryhmässä on yleisempää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018; Vaalavuo & Haula 2018) Tämä todentaa hyvin perustetta käyttäen perustoimeentulotuen saamista huono-osaisuuden indikaattorina. Perustoimeentulotuen saamisen lisääntynyt määrä nuorten keskuudessa ei kuitenkaan ole ainoa näyttö nuorten taloudellisten ongelmien kasvamisesta, sillä Tilastokeskuksen (2020) tilaston mukaan myös nuorten (18-vuotta täyttäneiden) velkaantuminen on ollut nousussa viime vuosien ajan. Syitä nuorten kasvaville taloudellisille ongelmille ja velkaantumiselle olisi syytä tarkastella.

Kirjallisuuskatsauksessa käsittelin rikollisuutta yhtenä sosiaalisena ongelmana nuorten keskuudessa. Nuorten rikollisuus on ollut viime vuosien ajan laskussa, mutta rikollisuus keskittyy kuitenkin aiempaa pienempään joukkoon nuoria, jotka ovat siirtyneet vakavampiin rikoksiin. Nuorten henkeen ja terveyteen kohdistetut rikokset ovat olleet nousussa viime vuosina. (Haapakangas 2020). Nuorten rikollisuutta kuvaavissa tilastoissa on myös ilmennyt, että nuorten huumausaineiden käyttörikosten osuus on kasvanut ja alaikäisten alkoholin juominen on vähentynyt. (Kaakinen & Näsi 2021, 21–22) Tämä tukee jo aiemmin mainittua havaintoa nuorten päihteidenkäytön ja suhtautumisen muutoksesta huolestuttavampaan suuntaan. Nuoren ajautuminen rikosentekijäksi katsotaan olevan monen tekijän summa. Riskitekijöinä tunnistetaan yksilöntason tekijöitä, kuten päihteiden väärinkäyttö ja impulsiivisuus sekä perhetason tekijöitä, kuten perheen rakenteeseen sekä vanhempiin liittyvät ongelmat. Rikollisuutta ennustaa parhaiten ongelmien kasautuminen. (Elonheimo 2010, 23–24).

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksinä toimivat seuraavat: miten moniongelmaisuus näyttäytyy nuorilla ja mikä merkitys kasvuolosuhteilla on moniongelmaisuuden syntymiseen. Yhteenvetona voidaan todeta, että nuoren kasvuolosuhteilla on merkitystä nuoren valintoihin sekä hyvinvointiin etenkin sellaisissa kasvuolosuhteissa, joissa vanhemmilla on havaittu erilaisia ongelmia. Vanhempien yleisiä ongelmia ovat mielenterveysongelmat, päihteidenkäyttö sekä työttömyys ja taloudelliset vaikeudet. Nämä vaikeudet aiheuttavat usein puutteita lapsen tarvitsemassa tuessa, perushoivassa sekä kasvatuksessa. Vaikutuksen katsotaan yltävän nuorten hyvinvointiin vielä 21–25 ikävuoteen saakka. Lapsuuden aikaisilla kokemuksilla on yhteyttä nuoren ongelmiin, sillä nuoret, joilla ensimmäisen 25 ikävuoden aikana on todettu hyvinvointia haastavia tekijöitä, on lapsuudessa havaittu useita kuormittavia tekijöitä. Voidaankin todeta, että kasvuolosuhteiden tarkastelu

moniongelmaisuuuden ilmiön syntymisessä on olennaista. Etenkin pyrkiessä ehkäisemään ilmiön syntymistä. Vanhempien ongelmia ei voida kuitenkaan pitää suoranaisena syy-seuraussuhteena ongelmien kasautumiseen nuoruudessa. (Ehrling 2014, 13; Sihvonen & Valkendorff 2020, 5; Solantaus & Paavonen 2009; Lämsä 2016, 202–203; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 97.)

Moniongelmaisuuudesta puhutaan silloin, kun kärsitään useammasta kuin yhdestä sosiaalisesti ongelmaksi luokiteltavasta ongelmasta. Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että neljällä käsittelemälläni sosiaalisella ongelmalla on yhteyttä toisiinsa ja ne usein esiintyvät nuorella samanaikaisena. Nuorilla se näyttäytyy omien ongelmien, erilaisten kasvutaustojen sekä oman toiminnan yhteisvaikutuksena. (Lämsä 2016, 161.) Huomioitavaa on, että melkein jokainen sosiaalinen ongelma oli seuraus jostain muusta ongelmasta tai puoleensa siitä seurasi lisäongelmia. Nuoren yhteen ongelmaan kytkeytyykin monissa tilanteissa muitakin ongelmia tuottavia ja niitä ylläpitäviä ilmiöitä, joihin nuori tarvitsee apua. Kuten Ehrling (2014, 8) kuvaa, moniongelmaisuus aiheuttaa auttamisjärjestelmälle- ja työlle haasteellisen kohderyhmän. Kirjallisuuskatsauksen perusteella ei kuitenkaan voi tehdä yleistystä moniongelmaisuuuden ilmaantuvuusluvuista.

7 Pohdinta

Nuorten kohdalla on havaittavissa polarisoitumista eli kahtia jakautumista hyvinvoivien ja huonosti voivien nuorten välillä. Huonosti voivat nuoret voivat todella huonosti. Nuorten pahoinvointi kasvaa lumipallo efektin tavoin. Keskustelu nuorten pahoinvoinnista on ollut viimeisen vuoden aikana erityisen pinnalla. Uutisista saa kuulla ja lukea yhä useammin nuorisoa koskevista ongelmista. Uutisista on etenkin jäänyt mieleen nuorten yhä väkivaltaisemmat ja vakavammista rikokset. Uutisten perusteella voisi tehdä päätelmän, että rikollisuus ja etenkin väkivaltarikokset olisivat kasvussa ja niitä toteuttaisivat yhä nuoremmat. Rikollisuutta käsittelevät tilastot kuitenkin osoittavat, että nuorten toteuttama rikollisuus on vähentynyt. Toisaalta tilastot osoittavat, että rikollisuus on keskittynyt yhä pienempään ryhmään, jossa toteutetaan yhä vakavampia rikoksia. Yleisesti rikollisuus on lisääntynyt yhä nuorempien ikäryhmässä. Uutisointi ja rikollisuutta käsittelevät tilastot eivät siis ole täysin ristiriidassa, vaikka usein voi käydä niin, että uutiset lietsovat ajankohtaisia aiheita ja vääristää todellisuutta.

Nuorilta löytyy kokeilunhalua uusiin asioihin. Kokeilunhaluisuus yhdistettynä nuoruuden harkitsemattomaan käyttäytymiseen voi olla nuorelle kohtalokasta. Nuorilla kokeilunhalu kohdistuu usein päihteisiin. Nuorten päihteisiin liittyvät kokeilut ovat yleistyneet viime vuosien aikana. Kokeilut eivät automaattisesti aiheuta päihteisiin liittyvää ongelmaa, mutta monille se voi toimia porttina siihen suuntaan. Omasta työstä lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöntekijänä on noussut esiin huolestuttava ilmiö, että esimerkiksi kannabista ei enää mielletä nykypäivänä huumausaineeksi muiden vahvempien huumausaineiden rinnalla. Nuoret tarvitsevat muistuttelua siitä, että Suomessa kannabiksen käyttö sekä hallussapito on edelleen rikoslaissa rangaistava teko. Ehkä tämä vaikuttaa nuorten suhtautumiseen kannabiksen käyttöön ja madaltaa kynnystä sen kokeiluun. Huolestuttavaa tästä tekee ajatusmalli, että kannabis mielletään porttihuumeena kovempiin huumeisiin.

Nuorille tyypillinen harkitsemattomuus näkyy myös nuorten kyvyssä hoitaa omia raha-asioitaan. Nuori saattaa ottaa velkaa kevyin perustein hankkiakseen itselleen jotain mukavaa. Nuori ei ymmärrä vielä velan ja luoton ottamisen seurauksia kauaskantoisesti. Luoton tai velan ottaminen tarkoittaa kuitenkin aina oikeudellista sopimusta takaisinmaksusta. Nuorilla on usein haasteita hahmottaa heidän takaisinmaksukykyään ja jossain vaiheessa he havahtuvat ongelmaan, jossa takaisinmaksu ei ole mahdollista. Nuorilla ei välttämättä ole

täysin käsitystä mihin kaikkeen velkaantuminen voi tulevaisuudessa vaikuttaa. Velkaantuneen nuoren voi olla haastavaa saada itselleen esimerkiksi vuokra-asuntoa, sähkösovimusta, vakuutuksia tai muita itsenäiseen elämään liittyviä välttämättömiä hankintoja. Lisäksi aikuistuuksaan lainan ottaminen todellisiin tarpeisiin, kuten omistusasuntoa varten voi olla haastavaa. Nuoren velkaantumisella ja luottotietomerkinnoilla on kauaskantoiset seuraukset pitkälle aikuisuuteen.

Kuten kirjallisuuskatsauksessa todettiin, eri sosiaalisilla ongelmilla on yhteyttä toisiinsa ja usein nuori kärsii useasta ongelmasta. Nuorten moniongelmaisuus on haaste nykyiselle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Eri sosiaalisiin ongelmiin haetaan apua eri auttajatahoista. Moniongelmaisuus luo suuria haasteita eri palveluiden koordinointiin ja toteuttamiseen. Olennaista nuoren auttamisessa olisikin, että eri palveluita pystyttäisiin yhteensovittamaan ja yhteistyö oli mahdollisimman kitkatonta. Yhteistyön sujumisessa olennaista olisi tiedon kulkeminen eri yhteistyötaholta toiselle ja työntekijöiden liikkuminen tai jalkautuminen tarvittaessa. Nuoren kuntoutumisen kannalta oleellista olisi, että nuoren kanssa työskentelevät asiantuntijat työskentelisivät tiiviisti ja avoimesti kohti samoja tavoitteita. Kokemuksen mukaan nuori ei kuitenkaan tämän hetken auttamisjärjestelmällä voi saada asiantuntija-apua moniongelmaisuuteen saumattomasti. Nuoren kokonaisvaltainen arviointi ja auttaminen nykyjärjestelmässä jää helposti joltain osin puutteelliseksi.

On tilanteita, jossa asiakkaalla on useita eri kontakteja ja asiakas käy viikoittain usean työntekijän käynneillä. Usein asiakas kokeekin nämä päällekkäiset kontaktit raskaina ja se vähentää asiakkaan sitoutumista hänelle tarjottaviin palveluihin ja toimii myös esteenä auttamistyölle ja toipumiselle. Myös Lämsä (2016, 104) nostaa teoksessaan esille, että ongelmien kasautumisen yhtenä syynä nähdään pieniin osa-alueisiin jaettu toimintamalli, jossa eri sektorit tekevät tehokkaasti omaa työtään, mutta usein yhteistyö eri sektoreiden välillä on vähäistä tai epäonnistunutta. Syytä olisikin pohtia miten palveluja voitaisiin tuottaa asiakaslähtöisemmin ja moniammatillisemmin.

Dilemma onkin miten eri työntekijöiden osaamista voisi yhdistää niin, että asiakkaan ei tarvitsisi liikkua työntekijältä ja auttamistaholta toiselle. Toisaalta kuitenkin yhden työntekijän ei ole mahdollista olla joka alan asiantuntija. Tähän ainoana keinona on yhteistyön lisääminen eri ammattilaisten kesken ja osaamisen yhdistäminen yhdelle asiakaskäynnille. Oman kokemukseni mukaan päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat ottaneet

tässä jo edistysaskelia ja asiakkaalle tarjotaankin usein yhteiskäyntejä kahden ammattilaisen kesken.

Auttamistyön kehittämisen avain on ratkaisukeskeinen näkökulma. Ratkaisukeskeisen näkökulman kautta olisi mahdollisuus löytää keinoja vähentää nuorten silmännähtävää pahoinvointia. Tarkastelun kohteena näkisin yhteiskunnan rakenteen ja sen, miten ne tukevat lasta ja nuorta omalla kasvunpolullaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä on jo pitkään perustunut korjaavaan työhön eli pyrkinyt auttamaan ja lieventämään jo olemassa olevia ongelmia. Kuten Lämsä (2016, 104–105) kuvaa teoksessaan, ongelmana on, että sosiaali- ja terveysongelmat ilmenevät vasta usein pitkän ajan kuluttua. Hyvinvoinnin tukeminen ja ehkäisevä työ tulisikin aloittaa varhain. Jo varhaislapsuudessa ja lapsuudessa ilmeneviin signaaleihin tulisi puuttua ennen vaikeiden oireiden ilmenemistä. Yksilön kannalta tarkasteltuna suomalainen palvelujärjestelmä toimii vasta vakavien ongelmien ilmaannuttua. Ehkäisevän työn riittävän laaja-alainen toteuttaminen ja varhainen ongelmiin puuttuminen ovat keskeisiä toimia niin inhimillisesti kuin taloudellisestikin.

Nuorten moniongelmaisuudesta puhuttaessa on tärkeä pohtia syitä, mistä nuorten useat ongelmat saavat alkunsa. Sen kautta on mahdollisuus saada viitteitä siitä, mihin ennaltaehkäisevän työn tulisi kohdistua. Olen kuvannut kirjallisuuskatsauksessani kasvuolosuhteiden vaikutusta lapsen myöhempään elämään. Lapsen kasvuolosuhteet ja ympäristö antaa lapselle eväät myöhemmälle elämälle, niin hyvässä kuin pahassa. Näin ollen voisi todeta, että ennaltaehkäisevän työn tulisi kohdistua jo lapsiin ja etenkin lapsiperheisiin. Puhutaan usein oikea-aikaisesta avun antamisesta. Olisi syytä pohtia miten palvelujärjestelmämme on onnistunut oikea-aikaisen avun antamisessa, kun meillä on yhä pahoin voivaisempia lapsia ja nuoria. Laura Van Duin ym. (2020) ehdottavat tutkimuksensa yhteenvedona, että moniongelmaisten nuorten aikuisten hoitamisessa tulisi ottaa huomioon muun muassa lapsuusajan haitalliset kokemukset mahdollistaakseen parhaan mahdollisen hoidon ja tuen. Huolellinen huomiointi varhaisen elämän negatiivisiin kokemuksiin voisi toimia väylänä vähentämään nuorten aikuisten traumaa, rikollista toimintaa, sosiaalisia ongelmia ja epäonnistumista yhteiskunnan jäsenenä.

Myös Lämsä (2016) teoksessaan kuvaa, että monella nuorella on asiakkuuksia korjaavissa terveys- ja sosiaalipalveluissa. Tämä kertoo siitä, että elämänkulun aikana kasautuneet ongelmat ratkaistaan pääasiallisesti yksilötasonpalveluissa. Näin ollen voi tehdä päätelmän, että ryhmä- ja yhteisötason palveluita tarvitaan lisää ja ennen kaikkea elämän alkuvaiheisiin,

jolloin voidaan ehkäistä elämänkulun myöhemmässä vaiheessa ilmeneviä ongelmia. Elämän alkuvaiheilla tarkoitetaan tässä yhteydessä todennäköisesti lapsen perheyhteisöä.

Näkemykseni olisi, että oikea-aikaisesta avun antamisesta voidaan puhua silloin, kun vanhemmat saavat tukea vanhemman rooliin liittyvissä tehtävissä jo varhaisessa vaiheessa. Jo silloin kun herää ensimmäisen kerran ajatus omasta keinottomuudesta tai jaksamattomuudesta. Ajatus voi herätä myös ulkopuolisella tai perheen kanssa työskentelevällä henkilöllä. Tulisi olla rohkeutta puuttua ja ohjata perhettä tarvitseman palvelun piiriin ilman pelkoa tai häpeää. Ensisijaisen tärkeää olisi, että perheen ei tarvitsisi itse pohtia täytyvätkö lapsen tai perheen kriteerit jonkin palvelun ääreen pääsemisessä. Oikea-aikaisuutta lisäisi myös se, että tarjottavaa palvelua saisi välittömästi eikä pahimmassa tapauksessa useamman kuukauden jonotuksen jälkeen.

Tilastotiedot kertovat karua kuvaa siitä, miten paljon eri ongelmia nuorilla tällä hetkellä on. Toisaalta nämä tilastoissa näkyvät nuoret ovat niitä, joilla on ollut voimavaroja, resursseja tai tukea hakeutua avun piiriin. On myös paljon nuoria, jotka ovat jääneet palvelujen ulkopuolelle.

Loppuun haluan tiivistää sanomaani Niuvanniemen sairaalan ylilääkärin Tero Hallikaisen osuvalla kommentilla keskustellessa lasten ja nuorten kasautuneista ongelmista: ”*Yleinen ongelma meidän potilaissa on, että he tulevat liian myöhään. Jos me aletaan murrosiässä hoitamaan nuorta, joka on siihen mennessä tehnyt rötöksiä, niin ennuste on aika huono.*”

Lähteet

Aro, Hillevi, Berg, Noora, Huurre, Taina & Kiviruusu, Olli (2011). Nuoruusiän huonosisuus ja sen kasautumisen yhteys aikuisuuteen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48, 168–181. Haettu 10.3.2021 osoitteesta [file:///C:/Users/Katariina/Downloads/4499-Kirjoitus%20\(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tivistelm%C3%A4t%20&%20asiasanat\)-11618-1-10-20111018.pdf](file:///C:/Users/Katariina/Downloads/4499-Kirjoitus%20(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tivistelm%C3%A4t%20&%20asiasanat)-11618-1-10-20111018.pdf)

Bourne, Richard & Levin, Jack (1983). *Social problems: Causes, Consequences, Interventions*. St. Paul, Minnesota: West publishing co.

Danielsson, Petri (toim.) (2020). *Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 42/2020. Haettu 19.4.2021 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/320755/Katsauksia_42_Rikollisuustilanne_2019_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ehrling, Leena (2014). *Uusi työtapa nuorten monimuotoisiin ongelmiin*. Helsinki: Paintprinting.

Elonheimo, Henrik (2010). *Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu*. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Haettu 21.6.2021 osoitteesta <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/59505/AnnalesC299Elonheimo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Gnospelius, Maria (2018). Ihmeellinen, ihana persoona. *Lapsemme-lehti* 1/2018. Haettu 9.3.2021 osoitteesta https://cdn.mll.fi/prod/2018/02/16134443/lapsemme_0118_nettiin.pdf

Gyllenberg, D. (2019). Psykkiset häiriöt nuoruusiässä. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 135(15). Haettu 24.2.2021 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/duo15043>

Haapakangas, Kimmo (2020). ”Nuorten rikollisuus on laskussa – mutta pieni joukko nuorista tekee yhä enemmän ja vakavampia rikoksia.” Tilastokeskus. Haettu 7.4.2021 osoitteesta <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuus-on-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-yha-enemman-ja-vakavampia-rikoksia/>

Hakkarainen, Pekka, Karjalainen, Karoliina, & Salasuo, Mikko (2020). Nuoret, entiset nuoret ja huumeet: Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä?

Yhteiskuntapolitiikka- lehti 85, 5–6. Haettu 24.2.2021 osoitteesta

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140739/YP2005->

[6_Hakkarainenym.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140739/YP2005-6_Hakkarainenym.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Harrikari, Timo. & Hoikkala, Susanna. (2008). Nuorten hyvinvointipolitiikka – pahoinvointiin puuttumista ja riskien hallinnointia? Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.), Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heinonen, Hanna-Mari, Helne, Tuula, Jauhiainen, Signe, Korpela, Tuija, Laatu, Markku, Raittila, Simo & Ylikännö, Minna (2019). Nuoret saavat perustoimeentulotukea yleensä lyhyitä jaksoja kerrallaan. Kelan tutkimusblogi. Haettu 2.6.2021 osoitteesta

<https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/4766>

Hermanson, Elina & Sajaniemi, Nina (2018). Nuoruuden kehitys-mitä tapahtuu pinnan alla?

Lääketieteellinen aikakirja Duodecim, 134(8):843–9. Haettu 16.3.2021 osoitteesta

<https://www.duodecimlehti.fi/duo14286>

Huttunen, Matti (2018). Lasten ja nuorten käytöshäiriö. Lääkärikirja Duodecim. Haettu 9.3.2021 osoitteesta

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00382

Hoikkala, Tommi & Vauhkonen Teemu (2020). Syrjäytymisen lasku.

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. Haettu 14.6.2021 osoitteesta

https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995). Tulkitseva sosiaalityö. Teoksessa Jokinen

Arja; Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat.

Jyväskylä: Gummerus.

Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 47/2021. Haettu

7.4.2021 osoitteesta

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/326622/Katsauksia_47_Kaakinen_N%c3%a4si_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kannasoja, Sirpa (2006): Nuorten identiteetti ja marginaalisuus (pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto). Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Haettu 21.6.2021 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/11539/1/URN_NBN_fi_jyu-2006374.pdf

Karvonen, Anni-Elina (2018). Kuokuva murrosikä. Lapseemme-lehti 1/2018. Haettu 9.3.2021 osoitteesta https://cdn.mll.fi/prod/2018/02/16134443/lapseemme_0118_nettiin.pdf

Karvonen, Sakari (toim.) & Lammi-Taskula, Johanna (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Haettu 15.6.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kataja, Kati, Ristikari, Tiina, Paananen, Reija, Heino, Tarja & Gissler, Mika (2014). Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. Yhteiskuntapolitiikka 1 (79), 38–54. Haettu 11.6.2021 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114814/kataja.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kysh, Lynn. (2013). Difference between a systematic review and a literature review. Suomennus E. Aaltio. Haettu 2.7.2021 osoitteesta: <http://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.766364>

Lastensuojelun keskusliitto (2020). Ensiaskel tulevaisuuteen - 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä asumisesta. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2020. Haettu 24.7.2021 osoitteesta https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf

Lämsä, Anna Liisa (2016). Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Haettu 18.5.2021 osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514290213.pdf>

Markkula, Jaana (toim.) & Rönkö Sanna (2020). Huumetilanne Suomessa 2020. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 13/2020. Vantaa: PunaMusta Oy. Haettu 21.4.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140710/URN_ISBN_978-952-343-576-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati. Nuorten velkaongelmat 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Marja-Leena Niemi (toim.), Nuoret ja velka - akatemiahankkeen

tutkimuskoosteita. Koostejulkaisu 22.3.2017. Haettu 21.4.2021 osoitteesta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62783/Majamaa.Karoliina2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nuorten hyvinvointikertomus (2020). Nuorten velkaantuminen. Haettu 21.4.2021 osoitteesta <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tulevaisuuden-hallinta/nuorten-velkaantuminen>

Puuronen, Vesa (2006). Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Päihdelinkki.fi (2017). Samanaikainen päihde- ja mielenterveyden häiriö. Haettu 12.2.2021 osoitteesta <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/mielenterveys/samanaikainen-paihde-ja-mielenterveyden-hairio>

Sihvonen, Ella (toim.) & Valkendorff, Tiina (2020). Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot -vuosikirja 2020. Turku: Hansaprint.

Solantaus, Tytti. & Paavonen, E. Juulia. (2009). Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja lasten psykiatriset ongelmat. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim, 125(17). Haettu 23.2.2021 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/duo98270>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2016). Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9/2019. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere. Haettu 18.5.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131119/URN_ISBN_978-952-302-712-1.pdf?sequence=1

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2020). Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020. Haettu 31.3.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019a). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely. 33/2019. Haettu 12.4.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019b). Käytöshäiriöt. Haettu 26.4.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot/kaytoshairiot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019c). Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD- tutkimus 2019. Tilastoraportti 40/2019. Haettu 19.7.7.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138792/ESPAD_tilastoraportti2019.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Nuorten mielenterveyshäiriöt. Haettu 21.7.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Tolmunen, Tommi (2019). Nuorten mielenterveyspalvelut ruuhkautuvat. Artikkelit, Itä-Suomen yliopisto. Haettu 10.3.2021 osoitteesta <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/tommi-tolmunen-ita-suomen-yliopiston-nuorisopsykiatrian-professoriksi>

Toukola, Veera (2017). Eroon perinnöstä? Kokemuksia kuormittuneesta lapsuudesta selviytymisestä (pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto). Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Haettu 19.7.2021 osoitteesta <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/144444/Toukola%20Veera.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vaalavuo, M. & Haula, T. (2018). Nuorten toimeentulotukiasiakkaiden erikoissairaanhoidon, kuntoutuspalveluiden ja lääkkeidenkäyttö pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksesta tiiviisti 41, marraskuu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Haettu 2.6.2021 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137169/TUTI2018_41_Nuorten%20toimeentulotukiasiakkaiden_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Van Duin, Laura, De Vries, Robbe, Michiel, Marhe, Reshmi, Bevaart, Floor, Zijlmans, Josjan, A. Luijks, Maria-Jolette, A.H. Doreleijers, Theo & Popma, Arne (2021). ”Criminal History and Adverse Childhood Experiences in Relation to Recidivism and Social Functioning in Multi-problem Young Adults”. Criminal justice and behavior, may, volume 48, issue 5, 637-654. Haettu 12.7.2021 osoitteesta <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0093854820975455>